

Government Regulation of Organic Agricultural Development

Olimova Bahora Shuhratovna

Аннотация: Мақолада хорижий ва маҳаллий тажрибалар асосида Ўзбекистонда органик қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқаришни ривожлантиришни давлат томонидан тартибга солишнинг назарий ва амалий жиҳатлари ёритилган.

Калит сўзлар: органик қишлоқ хўжалиги, сертификатлаш, стандатлаш, соғлом овқатланиш, ўзиқ овқат бозори, давлат хусусий шериклик механизми.

Кириш. Жамиятнинг барқарор ривожланишининг барча таркибий қисмларини моҳиятан кондирадиган органик қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқаришни давлат томонидан тартибга солиш Ўзбекистон иқтисодий салоҳияти ва ривожланишининг муҳим шарти ҳисобланади.

Ўзбекистонда қишлоқ хўжалигининг анъанавий тарзда риволаниши, ер майдонларининг катта қисмидан қишлоқ хўжалиги мақсадида фойдаланилиши, аграр тармоқни техник технологик янгилаш ва модернизациялаш, тармоқда инновацион технологияларни жорий этилиши ҳамда “ақлли қишлоқ хўжалиги” тизимига ўтилиши мамлакатда органик маҳсулотлар ишлаб чиқаришга йўналтирилган қишлоқ хўжалигини шакллантиришда асос бўлиб хизмат қилади.

Шу нуқтаи назардан, органик маҳсулотлар ишлаб чиқаришга йўналтирилган қишлоқ хўжалигини ривожлантириш истиқболлари билан боғлиқ назарий ва услубий масалаларни ишлаб чиқиш жуда долзарб саналади. Шу мақсадда фойдаланилмаётган ер ресурсларини органик қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини ишлаб чиқаришига жалб қилиш мақсадга мувофиқдир. Органик қишлоқ хўжалигини ривожлантиришни давлат томонидан тартибга солиш масалалари инсоннинг соғлом озиқ-овқат маҳсулотларига ва атроф-муҳитга бўлган ҳуқуқларини таъминлаш соҳасида стандартлаштириш, сертификатлаш, текшириш ва назорат қилиш тизимларини асослаш орқали ишлаб чиқилиши керак.

Адабиётлар шарҳи. Органик қишлоқ хўжалиги ва органик маҳсулотлар бозорининг ривожланиши ҳақидаги илмий тушунчаларни ривожланиш тарихини икки босқичга: биринчи - фалсафий ва романтик (90-95 йил олдин) тушуниш ва иккинчи, тижоратлаштириш босқичига (ўтган асрнинг 60-йилларидан) бўлиш мумкин.

Биринчи босқич Р. Штайнер, Х. Мюллер, М. Мюллер, Ҳ.П Руш, А. Ховард, Р. Маккарисон, Е. Балфур, Ж. Нортбурн каби олимларнинг номлари билан боғлиқ. Ушбу даврда географик жиҳатдан органик ҳаракатларнинг 4 та маркази шаклланди: немислар (Германия, Австрия, Швейцария), инглизлар (Буюк Британия ва унинг мустамлакалари), америкаликлар (АҚШ), японлар.

Иккинчи босқич - Р. Карсон, Д.Х. Медуз, Д.Л. Меадовс, Ж. Рендерс, Е.Ф. Шумахер, В. Берри, Д. Лавлок, Н. Немеса (ФАО мутахассиси). Д. Пиментел, У. Локерс, Д. Берарди, Д. Циземер, Б.Р.нинг асарлари.

Ҳозирги кунга қадар органик қишлоқ хўжалигини давлат-хусусий шериклик асосида ривожлантиришни давлат томонидан тартибга солиш масалаларининг назарий ва услубий жиҳатлари ҳамда уни қишлоқ хўжалигини ривожлантириш бўйича инновацион лойиҳаларда амалга ошириш самарадорлигини баҳолаш тизими етарли даражада ўрганилмаган.

Таҳлил ва натижалар. Жаҳон органик маҳсулотлар бозори анъанавий қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари бозорига қараганда тез суръатлар билан ўсиб бормоқда. 2010 - 2015 йилларда дунёда органик озиқ-овқат маҳсулотларининг чакана савдосининг ўртача йиллик ўсиш суръати 12,2 фоизни, озиқ-овқат маҳсулотлари эса - 8,6 фоизни ташкил этди.

Бугунги кунда дунёда 40 та экспортчи ва 30 та импортчи давлатлар органик маҳсулотларнинг халқаро савдосини жадал ривожланишига ҳисса қўшмоқдалар. Марказий Осиё бозори минтақа мамлакатлари ҳамда унинг муҳим савдо шериклари бўлмиш Россия, ЕИ ва Хитой учун муҳим аҳамиятга эга бўлиб, пахта, буғдой ва мева-

сабзавотлар Марказий Осиёнинг Россия, ЕИ ва Хитойга экспорт қиладиган асосий маҳсулотлари саналади.

Шарқий Ўзбекистондаги Фарғона водийси, Тожикистон шимоли ва Қирғизистон жанубидаги фермер хўжаликларида мева-сабзавотлар, ёнғоқлар етиштирилиб, улар ички бозорга сарҳил ва қуритилган тарзда сотилади. Бунда ҳар учала мамлакат маҳсулотни маҳаллий истеъмолчиларга сотиш ва камроқ қисмини экспорт қилиши билан бир-бирига ўхшаб кетади. Қозоғистонга асосан мева-сабзавотлар, хорижга қуритилган мева ва ёнғоқлар экспорт қилинади. Қозоғистон минтақадаги энг асосий экспорт қилувчи мамлакатдир. Ушбу мамлакат Марказий Осиёнинг бошқа мамлакатларига катта ҳажмда дон ва ун, камроқ ҳажмда сут маҳсулотлари экспорт қиладди. Бугдой ва дон маҳсулотлари, жумладан ун, нон Қозоғистон қишлоқ хўжалиги экспортининг 60 фоизидан кўпроғини ташкил этади.

Марказий Осиё республикалари ЕИ га пахта ва дон шунингдек, Қозоғистондан уруғлик маҳсулотлари экспорт қилинади. Шу билан бирга Марказий Осиё республикалари Европадан озиқ-овқат маҳсулотлари, биринчи навбатда қайта ишланган маҳсулотларни импорт қилмоқда.

Бугунги кунда шаҳар ҳудудларида “супермаркетлар”, қишлоқ жойларида эса кичик деҳқон бозорлари орқали аҳолининг турли хилдаги органик қишлоқ хўжалиги маҳсулотларига бўлган талаби қондирилмоқда.

Марказий Осиё мамлакатлари чой, шакар; (товуқ гўшти), гўшт; ўсимлик ёғи; сарийёғ, пастеризация қилинган сут сингари сут маҳсулотлари; қахва ва какао (шоколад) маҳсулотларини импорт қиладилар. Бу маҳсулотларнинг айримлари турли мамлакатлардан, баъзилари эса Қозоғистондан импорт қилинади.

Бироқ Марказий Осиё мамлакатларининг кўшни республикалар билан эркин савдони амалга оширишда яшил йўлақлар, божхона маъмурчилиги, фитосанитар стандартларининг унчалик ривожланмаганлиги жараёнга сальбий таъсир этмоқда. Бундан ташқари, Марказий Осиёдаги кўплаб майда фермер хўжаликларининг экин уруғларини мустақил танлаши натижасида етиштирилган ҳосил жуда гетероген бўлмоқда бу эса катта ҳажмдаги экспортни амалга оширишни қийинлашишига сабаб бўлмоқда.

Марказий Осиёда кейинги йилларда тўйиб овқатланмасликка қарши кескин чоралар кўрилишига қарамасдан ёш болаларни тўйиб овқатланиши масаласи долзарблигича қолмоқда. (ФАОнинг 2017 йилги маърузасига кўра) Тўйиб овқатланмаслик масаласида Марказий Осиё мамлакатлари орасида Тожикистонда вазият анча оғир бўлиб, бу давлатда 2016 йилда 30 фоизгача аҳоли тўйиб овқатланмаган ва фақат 25 фоиз қишлоқ аҳолиси хавфсиз озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминланган. 2016 йилда Тожикистонлик 25 фоиз болалар бўй ўсиши бўйича орқада қолган. Ўзбекистон ва Қирғизистонда аҳвол бироз яхши (бу ерда тўйиб овқатланмаслик даражаси қарийб 6 фоиз атрофида) бўлсада, 2016 йилда бу мамлакатлардаги 10 фоиз болаларда бўй ўсиши бўйича қоқоқлик кузатилади. ФАО ҳисоботида, 2016 йилда Туркменистонда 5,5 фоиз аҳоли тўйиб овқатланмаган ва қарийб 10 фоиз бола паст бўйли бўлганлиги қайд этилади. Қозоғистонда тўйиб овқатланмаганлар салмоғи 2016 йилда 3 фоизни ташкил этиб, болаларни хавфсиз озиқ-овқат билан таъминлашда яхши натижаларга эришилган; масалан 2005 йилда қарийб 18 фоиз болада бўйи ўсиши бўйича қоқоқлик кузатилган бўлса, 2016 йилга келиб бу кўрсаткич 8 фоизгача пасайган.

Сўнги йилларда Ўзбекистонда қишлоқ хўжалигини ва қишлоқ ҳудудларини ижтимоий иқтисодий ривожлантиришга қаратилган бир қатор ҳужжатлар қабул қилинди. Инсоннинг органик озиқ-овқат маҳсулотларига бўлган эҳтиёжини қондириш ва экологик тоза муҳитга бўлган ҳуқуқини таъминлаш учун шарт-шароитлар яратиш ҳамда органик қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқариш потенциал иқтисодий ўсишнинг асоси эканлиги давлат сиёсатининг устувор йўналишига айланди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг сифат ва хавфсизлик кўрсаткичлари халқаро стандартларга мувофиқлигини таъминлашга доир кўшимча чора-тадбирлар тўғрисида” 2020 йил 18 майдаги ПФ-5995-сон Фармони [1] ва “Органик қишлоқ хўжалиги ва озиқ-овқат маҳсулотлари ишлаб чиқаришни ихтиёрий сертификатлаштиришдан ўтказиш тартиби тўғрисидаги низомни тасдиқлаш тўғрисида” Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2021 йил 23 февралдаги 96-сон қарори [2] қабул қилинди.

Ушбу расмий ҳужжатлар нафақат ижро етувчи ҳокимият органлари олдида бевосита вазифа қўяди, балки энергияни тежаш ва экологик мувозанат тамойиллари асосида қишлоқ хўжалигида биосферани таъминлаш ва қишлоқ хўжалигида ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш бўйича тармоқлараро давлат сиёсатини ишлаб чиқиш бўйича технологиялар, шу жумладан давлат-хусусий шериклик механизмлари орқали илмий тадқиқотларнинг муҳим йўналишини шакллантиришга хизмат қилади.

Атроф-муҳитнинг бузилиши натижасида эришилган иқтисодий фаровонлик инсоннинг биологик тур сифатида мавжуд бўлишига, унинг жисмоний ва руҳий саломатлигига, айниқса келажак авлодлар саломатлигига таҳдид солади. Россия Тиббиёт фанлари академиясининг Овқатланиш илмий-тадқиқот институти маълумотларига кўра, юзага келадиган касалликларнинг 30-50 фоизи овқатланишнинг бузилиши билан боғлиқ. Нотўғри овқатланиш билан боғлиқ касалликлардан давлат миллиардлаб зарар кўради. Тадқиқотлар шуни кўрсатмоқдаки, 15-ёшгача бўлган болалар ўлими давлатга катта зарар келтиради, 16-40 ёшдагилар давлат ва жамиятга фойда келтиради, 41-65 ёшдагилар давлат ва жамиятга икки ҳисса кўп фойда келтиради.

Шу муносабат билан соғлом овқатланиш тушунчаси функционаллик тамойилларига асосланган бўлиши керак. Улар озиқ-овқат ресурсларининг янги манбаларини қидириб топиш, ўсимликлардан функционал озиқ-овқат маҳсулотларини ишлаб чиқаришда ноанъанавий хом ашёлардан (органик) фойдаланиш муаммоларини илмий асослашни талаб қилади. Айнан органик қишлоқ хўжалиги болалар, ҳомиладор аёллар, эмизикли оналар, иммунитетни паст, ошқозон-ичак тракти касалликлари ва бошқа патологияларга чалинганлар учун жуда муҳим бўлган янги сифатли озиқ-овқат маҳсулотларини етказиб беради.

Органик қишлоқ хўжалигини ривожлантиришда давлатнинг протекционистик сиёсатини амалга оширишнинг энг мақсадга мувофиқ механизми бу давлат-хусусий шериклигидир. Шу муносабат билан биз янги иқтисодий шароитларда мамлакатда озиқ-овқат хавфсизлиги билан боғлиқ вазиятни барқарорлаштириш мақсадида қишлоқ хўжалиги соҳасида органик бошқарув усулларини ривожлантириш бўйича тармоқлараро давлат сиёсатини амалга оширишда давлат-хусусий шериклик механизмларидан фойдаланишни таклиф этамиз.

ДХШ механизми бу ишлаб чиқаришда рақобатбардошликни ошириш орқали

таъминланиши мумкин. Фақатгина давлат ва хусусий бизнеснинг самарали ўзаро таъсири натижасида Ўзбекистонда органик озиқ-овқат маҳсулотларини ишлаб чиқариш мумкин.

Ўзбекистонда рағбатлантирувчи табиатдаги органик маҳсулотлар ишлаб чиқарадиган қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқарувчиларини давлат томонидан қўллаб-қувватлашнинг протекционистик чоралари ишлаб чиқилмаган.

Ушбу ҳолат назарий ва услубий характердаги органик қишлоқ хўжалигини ривожлантиришни давлат томонидан тартибга солишнинг (терминологик аппарат, органик қишлоқ хўжалигини ривожлантириш учун ҳудуднинг экологик ва иқтисодий салоҳиятини тизимли баҳолашга ёндашувлар таснифи) универсал моделини шакллантириш, органик қишлоқ хўжалигини ривожлантириш бўйича тармоқлараро давлат протекционистик сиёсати механизмларини шакллантиришнинг услубий базасини асосларини ишлаб чиқишни талаб қилади.

Ўзбекистонда органик қишлоқ хўжалигини ривожлантиришни давлат томонидан тартибга солиш тизими илғор хорижий тажрибаларни ҳисобга олган ҳолда шакллантирилиши керак. Шунинг таъкидлаш керакки, экологик тоза маҳсулотлар ғояси Америка Қўшма Штатларида ўтган асрнинг 60-йилларида пайдо бўлган.

Дастлаб, бу сайёрамизнинг ифлосланишига, табиатни суиистемол қилишга қарши норозилик сифатида талқин қилинган эди. Бироқ, тез орада шифокорлар озиқ-овқат ва инсон саломатлиги ўртасида яқин алоқалар мавжудлигини исботладилар ҳамда аксарият озиқ-овқат маҳсулотларида мавжуд бўлган жуда кўп миқдордаги консервантлар ва кимёвий моддалар зарар етказиши органик овқатлар фойда келтириши мумкинлигини исботладилар.

Ғарбнинг ривожланган мамлакатлари 80-йиллардан бошлаб сертификатлаштириш ва стандартлаштириш тизими орқали органик озиқ-овқат маҳсулотларини ишлаб чиқаришни ривожлантиришни давлат томонидан тартибга солиш тизимини шакллантира бошладилар.

1980 йилда Америка Қўшма Штатларида озиқ-овқат хавфсизлиги тўғрисида бошланган органик озиқ-овқат маҳсулотларини ишлаб чиқаришни стандартлаштириш тизими органик моддалар учун ягона миллий стандартларни яратиш ғоясини келтириб чиқарди. 1990-2001 йилларда ягона миллий стандартларни ишлаб чиқиш учун бир қатор давлат ва жамоат ташкилотлари сафарбар этилди [3].

Европа Иттифоқида экологик маҳсулотларнинг бозорлари шаклланган бўлиб, улар "органик", "биологик", "биоорганик", "биодинамик", "био", "эко" маҳсулотларга талабларни, уларни ишлаб чиқариш усулларини белгилайдиган ва уларни "экологик" деб белгилашга имкон берадиган Директивалар деб номланган маҳсулотни яратиш билан шуғулланади.

АҚШ ва Европа Иттифоқи атроф-муҳит стандартларининг асосий турларини қуйидаги гуруҳларга: Халқаро хусусий ёки ҳукуматлараро базавий стандартлар (ИФОАМ ёки Озиқ-овқат кодекси), амалдаги асосий стандартлар ёки директивалар (Европа Иттифоқи Директивалари (ЕЕС) № 2092 /91) ёки Америка Миллий Органик Дастури (УСДА), Деметер, Натурланд, Биоланд, Геае, Ековин ва бошқалар каби атроф-муҳитни ишлаб чиқаришнинг хусусий стандартларига бирлаштириш мумкин [4].

Шунингдек, дунё миқёсида атроф-муҳит стандартлари учун универсал асос яратиш орқали турли сертификатлаш дастурларини уйғунлаштиришга қаратилган ИФОАМ

асосий стандартлари каби халқаро базавий стандартлар мавжуд.

Бугунги кунда Ғарбнинг ривожланган мамлакатларида органик қишлоқ хўжалигида ишлаб чиқарилаётган маҳсулотлар сифатига кафолат тизими жорий этилган бўлиб, биринчи навбатда сертификатлаш, иккинчидан, органик маҳсулотлар ишлаб чиқариш технологияси, омиллари, ишлаб чиқариш ва якуний тизими билан таъминланади.

Органик қишлоқ хўжалигини ташкил этиш йўлидаги навбатдаги қадам "Органик маҳсулотлар ишлаб чиқариш тўғрисида" Ўзбекистон Республикаси қонунини қабул қилиш ва органик маҳсулотлар бозорини тартибга солишдир.

Умуман олганда, органик қишлоқ хўжалиги экологик жараёнларга, биологик хилма-хилликка ва маҳаллий шароитга хос табиий цикллarga таяниб, улардан фойдаланишда салбий таъсирлар билан боғлиқ бўлган ресурслардан холи бўлган, узоқ муддатли барқарорлик, тупроқ таркибини яхшилаш, биологик хилма-хилликни ошириш, одамлар ва ҳайвонлар саломатлиги учун хавфсизлик каби қатор анъанавий афзалликларга эга ҳисобланади [5]. Органик қишлоқ хўжалиги атроф-муҳитни яхшилаш ва барча инсонлар учун ҳаётда тенг ҳуқуқли муносабатларни ривожлантириш учун анъана, янгилик ва илм-фанни бирлаштиради.

Органик маҳсулотларни сотиш баҳоси, анъанавий сифатдаги маҳсулотларни сотиш баҳосидан 1,2-2,0 баравар юқори бўлади. Шу билан бирга ишлаб чиқариш учун бирлик харажатлари ўртача 10-40 фоизга пасаяди. Бу ерда рентабелликнинг ўсишига табиий ресурслардан тўлиқ ва экологик жиҳатдан мутаносиб фойдаланиш, ердан фойдаланишни оптималлаштириш, тупроқ унумдорлигини оширишда биологик омиллар таъсирининг синергияси ва агроэкологик маълумотни мослашувчан ("ақлли") тизимларидан фойдаланиш ҳисобига эришилади.

Ҳозирги кунда дунёда 170 дан ортиқ мамлакат 37 миллион гектар қишлоқ хўжалиги ерларида органик қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқариши билан шуғулланмоқда ва бу кўрсаткич аҳолининг органик маҳсулотларга талаби ошўиши ҳисобига ҳар йили кенгаймиб бормоқда.

Органик қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг ижтимоий-иқтисодий ва экологик афзалликлари 1-жадвалда келтирилган.

Жаҳон бозорида экологик хавфсиз озиқ-овқат маҳсулотларининг савдоси ўнлаб миллиард долларни ташкил этиб, ривожланган мамлакатларда йиллик ўсиш суръати 20-30 фоизни ташкил қилмоқда. Ушбу ҳолатнинг асосий сабаблари қуйидагилардан иборат: 1) сўнгги ўн йилликда экологик озиқ-овқат инқирози (телба сигир эпидемияси, панголин эпидемияси, парранда гриппи ва бошқалар) ва одатий маҳсулотларга бўлган ишончсизлик кучаймоқда; 2) озиқ-овқат таркибидаги генетик жиҳатдан ўзгартирилган таркибий қисмларнинг зарари тўғрисида жамоавий норозиликлар юзага келмоқда. Ривожланган мамлакатлар ҳукуматлари экологик ишлаб чиқаришни фаол қўллаб-қувватламоқда, чунки бу ички бозорда озиқ овқат хавфсизлигини мустаҳкамлашга, экспорт ҳажмини оширишга ҳамда иқтисодий ва экологик муаммоларни ҳал қилишга ёрдам беради.

1-жадвал

Ўзбекистоннинг қишлоқ жойларини барқарор ривожлантириш тизимида органик қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг стратегик афзалликлари

Иқтисодий	<p>Жаҳон озиқ овқат бозорида Ўзбекистоннинг иқтисодий позициясини мустаҳкамлаш;</p> <p>Ўзбекистонда ишлаб чиқарилаётган органик қишлоқ хўжалик маҳсулотларини легаллаштириш ҳисобига ЯИМ ни ошириш;</p> <p>Жаҳон савдо ташкилотига аъзо бўлиш шароитида қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари рақобатбардошлигини ошириш;</p> <p>Органик деҳқончилик стандартларига ўтган кичик ва ўрта ишлаб чиқарувчи субъектлар даромадларини ошириш;</p> <p>Фойдаланилмаётган ерларни қишлоқ хўжалиги ерлари оборотиغا киритиш;</p> <p>Органик маҳсулотлар ишлаб чиқарувчиларни легаллаштириш ҳисобига солиққа тортиш базаларини кенгайтириш;</p> <p>Органик қишлоқ хўжалиги қишлоқ ҳудудларида кичик ва ўрта бизнес субъектларини ривожланишини таъминлайди, ҳудудий сифат маркаларини яратиш ва ривожлантиришни таъминлайди.</p>
Ижтимоий	<p>Органик қишлоқ хўжалиги аънаналар, инновациялар ва фаннинг ривожланиши билан қишлоқда яшовчи аҳолининг юқори турмуш сифатини ўзаро алоқадорлигини бирлаштиради;</p> <p>Қишлоқда ҳаёт сифати ва даражасини ошириш, қишлоқ ҳудудларини барқарор ривожланишини ошириш;</p> <p>Истеъмол маҳсулотларида тўйимлилик қийматини ва аҳолининг истеъмол сифатини ошириш;</p> <p>Қишлоқдан аҳолининг кўчишини камайтиради ва малакали мутахассисларни қишлоққа миграциясини рағбатлантиради;</p> <p>Соғлиги бўйича экологик тоза маҳсулотларга эҳтиёжманд бўлган (ҳомиладор аёллар, эмизикли оналар, болалар, аллергия касалликка чалинганлар)лар манфаатини ҳимоя қилади;</p> <p>Озиқ овқат хавфсизлиги Доктринаси талабларини бажарилишига шароит яратади.</p>
Экологик	<p>Тупроқни чўлланиш ва эрозиядан сақлайди;</p> <p>Сув ресурслари, тупроқ ва ҳавони турли химикатлар билан зарарланишдан ҳимоялайди;</p> <p>Биохилмаҳилликни таъминлайди;</p> <p>1 га ишлов бериладиган ер майдонига сарфланадиган энергияни пасайтиради;</p> <p>интенсив қишлоқ хўжалиги билан таққослаганда иссиқхона газ чиқиндилари чиқиши камайтирилади;</p> <p>тоза сув истеъмоли камайтирилади;</p> <p>Қишлоқ ҳудудларида инвестицияларни эркин кириб келиши учун шароитлар яратилиши ва “яшил иқтисодиёт”нинг ривожланиши ҳисобига Ўзбекистоннинг алқаро имиджи ва инвестицион жозибадорлиги ошади.</p>

Бугунги кунда дунёнинг 32 мамлакати экологик тоза маҳсулотлар учун тўлиқ тасдиқланган стандартларга эга, 9 та давлат стандартлаштиришни амалга оширмоқда, 15 та давлат ушбу стандартларни ишлаб чиқмоқда.

Органик қишлоқ хўжалик маҳсулотлари ишлаб чиқариш Европанинг барча мамлакатларида тўлиқ, Африка мамлакатларида 70 фоизни, Осиёда 79 фоизни ва Жанубий Америкада 72 фоизни ташкил этади.

Бу рақамлар нафақат қишлоқ хўжалигининг органик йўналишини ривожлантириш учун субсидияларнинг маҳсули, балки жамоатчилик томонидан ушбу масалага қизиқиш кучайганлигининг далолат беради.

Янги Ўзбекистон озиқ-овқат бозори одамлар учун жуда фойдали бўлган истемол хусусиятларига эга янги органик қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини ишлаб чиқарилиши инновацион ривожланишнинг элементларидан бири деб ҳисоблаш мумкин.

Мамлакатда органик қишлоқ хўжалигида ишлаб чиқарилган маҳсулотлар учун сифатни кафолатлаш тизими (органик кафолат)ни ишлаб чиқиш ва у органик ишлаб чиқариш технологиясини, ишлаб чиқариш омилларини ва якуний маҳсулотни сертификатлашни таъминлаши керак.

Давлат ишлаб чиқарувчиларни органик бозор талабларига виждонан риоя қилишга ундаши керак. Шундагина органик маҳсулотларга истемолчилар томонидан талабнинг ортиб бориши мумкин.

Умуман олганда, органик қишлоқ хўжалигини ривожлантиришда давлатнинг роли фақат сертификатлаштириш ва назорат фаолияти билан чекланиб қолмасдан, органик маҳсулотлар ишлаб чиқарувчиларига маҳсулотларни сертификатлаш харажатлари учун компенсация бериш ҳам мақсадга мувофиқдир.

Бундан ташқари, экологик ва ижтимоий нуқтаи назардан, "органик" мақомини олган ишлаб чиқарувчиларга, айниқса ривожланишнинг дастлабки босқичларида, солиқ ва бошқа молиявий имтиёзлар, шу жумладан ишлаб чиқаришнинг тўғридан-тўғри субсидиялаш орқали қўллаб қувватлаш керак. Бу истемолчиларга турли хил озиқ-овқат маҳсулотларини тақдим этиш, озиқ-овқат бозорини диверсификациялаш учун тадбиркорларга янги имкониятларни очади.

Ўзбекистон Республикаси қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг 2020-2030 йилларга мўлжалланган стратегиясини қўллаб қувватлаган ҳолда органик ишлаб чиқаришни ривожлантиришни иқтисодий қўллаб-қувватлаш, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш, тупроқ унумдорлигини тиклаш ва яхшилаш билан боғлиқ масалаларга алоҳида эътибор қаратилиши мақсадга мувофиқдир.

Органик қишлоқ хўжалигини ривожлантириш мақсадида олий ўқув юртлари базасида махсус ўқув марказларини ташкил этиш, бошланғич "эко-ишлаб чиқарувчилар" ни қўллаб-қувватлаш учун ахборот тизими яратиш керак.

Бизнинг фикримизча, Ўзбекистонда "органик" истемол маданиятини давлат даражасида кўтариш органик қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг муҳим омили ҳисобланади.

ХУЛОСА. Қишлоқ аҳолисини барқарор эҳтиёжларини қондирадиган органик қишлоқ хўжалигини ривожланишини давлат томонидан тартибга солиш Ўзбекистон инновацион иқтисодий ривожланишининг муҳим истикболи ҳисобланади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг сифат ва хавфсизлик кўрсаткичлари халқаро стандартларга мувофиқлигини таъминлашга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида” 2020 йил 18 майдаги ПФ-5995-сон Фармони.
2. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Органик қишлоқ хўжалиги ва озиқ-овқат маҳсулотлари ишлаб чиқаришни ихтиёрий сертификатлаштиришдан ўтказиш тартиби тўғрисидаги низомни тасдиқлаш тўғрисида” 2021 йил 23 февралдаги 96-сон қарори.
3. Полушкина Т.М. Устойчивое развитие сельских территорий через становление органического сельского хозяйства // Национальные интересы: приоритеты и безопасность. 41 (339) июн 2016.
4. Полушкина Т.М. Развитие теории и методологии государственного регулирования аграрной сферы экономики // диссертация на соискание уч. степ. докт. экон. наук, Саранск, 2010.
5. Полушкина Т.М. Органическое сельское хозяйство в системе устойчивого развития сельских территорий // Проблемы теории и практики управления. Международный журнал. № 3. 2016.